

Gus Winckel: 'Ik kon zijn gezicht zien in de cockpit. Ik had de mitrailleur op mijn schouder en de loop in mijn hand, en ik haalde de trekker over. Prrrrr!'

In het tropische kustplaatsje **Broome** beleefde Australië op 3 maart 1942 zijn eigen 'Pearl Harbor'. Nederlanders speelden er een hoofdrol, vooral de inmiddels 99-jarige Gus Winckel.

DOOR HANS BOUMAN
FOTO'S EMILE LUIDER

Je moet geluk hebben, het moet extreem laagtij zijn ('astronomisch laagwaterspring') en je moet heel goed kijken. Dan kun je ze nog zien liggen: de resterende wrakstukken van de Catalina-watervliegtuigen die werden kapotgeschoten bij wat ze hier 'het Pearl Harbor van Australië' noemen. Maar ik heb geen geluk, het laagtij is niet extreem en waarschijnlijk kijk ik ook niet goed. Maar ze liggen er echt, zo is mij een dag tevoren verzekerd door een kranige oudere dame

die samen met haar echtgenoot een kloek boek op haar naam heeft staan, waarvan ze me trots een exemplaar gaf. Verity Norman werkt als vrijwilligster bij het Broome Museum. Ze weet alles van het stadje. Haar boek, *A Pearling Master's Journey*, vertelt de geschiedenis van Broome aan de hand van haar eigen familiegeschiedenis. Grootvader Hugh Norman kwam in 1887 naar noordelijk Australië in de hoop in het tropische klimaat van zijn chronische hoest af te komen. 'De economie van Broome dreef in tijd vooral op het parelduiken. Grootvader, die een schoener bezat, werd al snel een *pearling master*: een van de grondleggers van de parelindustrie.

Het Pearl Harbor van Australië

De meeste parelduikers waren Japanners. Zo ontstond er in de loop van de twintigste eeuw een flinke Japanse gemeenschap in Broome.'

Relaxed

Dat parelduiken geen ongevaarlijke bezigheid is, constateer ik later die dag op de Japanse begraafplaats. De meeste zerken bevatten uitsluitend Japanse karakters, maar daar waar Engelse teksten in de steen zijn gegraveerd wordt al snel duidelijk dat menigeen hier als twintiger of dertiger het leven liet. 'Na de aanval op Pearl Harbor, op 7 december 1941, werd de Japanse gemeenschap van Broome in

kampen geïnterneerd,' aldus Verity. 'Gezien de paniek die er toen in Australië heerste, was dat begrijpelijk. Maar de meeste Japanners in Broome hadden geen enkele band meer met hun moederland. Sommigen woonden al generaties lang in Australië. Toen vervolgens ons eigen "Pearl Harbor" kwam, werd de situatie er natuurlijk niet beter op.' Broome zijn eigen 'Pearl Harbor'? Het stadje heeft een bijna mythische reputatie in Australië, maar dankt die bepaald niet aan oorlogsgeweld. Gelegen op een landtong aan de tropische noordkust, kijkt het aan de ene kant uit op de witte golven Indische Oceaan en aan de andere kant op het kabbelende azuur van Roebuck Bay. De sfeer is er loom, de inwoners zijn zelfs voor Australische begrippen uitgesproken relaxed. Toch wordt op 3 maart van dit jaar, in tegenwoordigheid van veteranen en hoogwaardigheidsbekleders, inclusief de Nederlandse ambassadeur, de zeventigste verjaardag van Broome's 'Pearl Harbor' gevierd.

Zero-jagers

Terug naar 1942. Op 10 januari is het Japanse leger Nederlands-Indië binnengevallen. Vanuit de buiteneilanden wordt opgerukt richting Java, en nadat Karel Doorman en de zijnen op 27 en 28 februari de Slag in de Javazee hebben verloren, volgt de onvermijdelijke aanval. Inmiddels is een grote vluchtelingenstroom op gang gekomen van Nederlanders, met name vrouwen en kinderen, die van Java naar Australië worden geëvacueerd. Er is een luchtbrug gecreëerd, waarbij dagelijks soms meer dan vijftig vluchten van Java via Broome naar Perth en Sydney plaatsvinden. De evacuatie lijkt voorspoedig te verlopen, als op maandag 2 maart 1942 een Japans verkenningswatervliegtuig wordt waargenomen, dat op ongeveer vier kilometer hoogte rondjes draait boven Broome en vervolgens weer verdwijnt. Er bevinden zich op dat moment acht Nederlandse en geallieerde vliegtuigen op het vliegveld. Tegen het eind van de dag en de volgende morgen rond zonsopgang zullen er nog veel meer arriveren. Dinsdag 3 maart is een typische Broome-dag: zonnig, warm en loom. Rond een uur of negen in de ochtend liggen er vijftien watervliegtuigen – vooral Catalina's en Dorniers – te dobberen in de wateren van Roebuck Bay. Om half tien arriveren er ineens negen Japanse Zero-jagers en twee verkenningsvliegtuigen. De watervliegtuigen in Roebuck Bay zijn even zovele *sitting ducks*. Hetzelfde geldt voor de tien bommenwerpers en transportvliegtuigen die op het vliegveld van Broome staan opgesteld. Dat de vliegtuigen burgers en gewonden vervoeren, is de Japanse commandant niet bekend. Via reeksen kogelregens worden in minder een uur tijd alle vliegtuigen vernietigd. Slechts één toestel slaagt erin tijdens de

Verity Norman van het Broome Museum

aanval op te stijgen: een Amerikaanse B-24 met tientallen gewonden aan boord. Het toestel komt slechts een paar kilometer ver.

Verzegelde envelop

Het Broome Museum doet trots maar wel erg kleinschalig verslag van de gebeurtenissen van 3 maart 1942. Een paar vitrines met foto's en verklarende bijschriften, wat militair schroot, veel meer is het niet. Buiten zijn restanten van verwoeste vliegtuigen opgesteld, zoals de propeller van een van de Dornier-watervliegtuigen. Verity wil er wel even bij poseren, haar boek in de hand. Maar ze heeft nog iets beters voor me. Het telefoonnummer van Fritz van Hulssen, die als telegrafist bij de Koninklijke Marine deel uitmaakte van de bemanning van een van de andere watervliegtuigen, de Catalina Y-59.

Van Hulssen is inmiddels 87 jaar en woont in Melbourne. Hij heeft weinig aanmoediging nodig om zijn verhaal te vertellen. 'Op 2 maart in de morgen waren wij in het geheim gestationeerd in Tulungagung, ten zuidwesten van Surabaya. Daar zag het zwart van de mensen: allemaal vluchtelingen die wij naar een onbekende plek moesten brengen. Ons vliegtuig kreeg 45 vrouwen en kinderen aan boord. Om veiligheidsredenen vertrokken we nadat de duisternis was ingevallen. Pas toen mochten we de verzegelde envelop openmaken waarin onze bestemming stond. Dat bleek Roebuck Bay bij Broome te zijn.' De Catalina Y-59 kwam daar iets na negen in de ochtend aan. Het was de bedoeling dat er zou worden doorgevlogen Perth, maar daarvoor had het toestel niet genoeg brandstof. 'Terwijl wij daarop zaten te wachten, liepen de

B-17 Flying Fortress op Broome Airfield

VERWACHT	HEDON
ZA 03-03	ADMIRAL FREEBEE SOLO
DO 08-03	DOPE D.O.D.
VR 09-03	TIM AKKERMAN
ZA 10-03	LE PEUPLE DE L'HERBE
DO 15-03	THE PERFECT TOOL / NININ
ZA 17-03	90'S NOW!
ZO 18-03	ALTERNATIEF BDEKENBAL o.a. DE AVONDUREN
WO 21-03	PD'GIRL
VR 23-03	LA BOUTIQUE FANTASTIQUE
DO 05-04	CANDY DULFER & BAND
VR 06-04	KENSINGTON
DO 12-04	IAN SIEGAL
DO 19-04	NITS
VR 20-04	ALAIN CLARK (try-out)
ZA 21-04	CARL PALMER BAND (ELP)
ZA 28-04	BERTOLF
VR 11-05	GRUPPO SPORTIVO
VOLLEDIGE PROGRAMMA EN TICKETS: WWW.HEDON-ZWOLLE.NL	

Bekroond

Hoogtepunten uit 85 jaar omslagontwerpen van Vrije Geluiden en de VPRO Gids

Samenstelling Piet Schreuders en Beate Wegloop
256 pagina's, 22 x 24 cm

Prijs € 24, 95 (incl. verzendkosten) vpro.nl/winkel **boek**

vrouwen in kinderen over de vleugels of hingen in het water. En toen waren daar plotsklaps die vliegtuigen.' Van Hulssen werd tijdens de aanval door een rondvliegend voorwerp in zijn rug geraakt. Hij slaagde erin aan land te komen en meldde zich bij de ziekenboeg. De diagnose van de arts was dat hij een kneuzing had opgelopen. Na de oorlog werd hij geleverd op vliegveld Twente. Toen zijn rug daar opnieuw werd onderzocht, vertelde de dokter hem dat hij tegen zijn veertigste waarschijnlijk verlamd zou raken in een of beide benen. 'In 1975, toen ik uit mijn werk naar mijn auto wandelde, zakte ik ineens in elkaar. Ik slaagde er nog net in naar mijn auto te strompelen en naar huis te rijden. Uiteindelijk ben ik toen geopereerd en heb ik weer een tijdlang behoorlijk kunnen lopen. De laatste jaren gaat het echter weer moeilijk. Maar ja, ik heb er de leeftijd voor hè.'

Videoboodschap

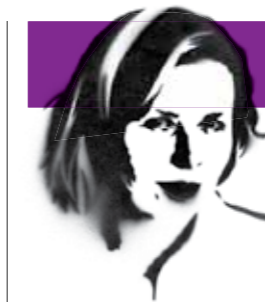
De beroemdste Nederlandse betrokkene bij het 'Pearl Harbor van Australië' is Willem 'Gus' Winckel. De in Nederlands-Indië geboren Winckel diende als luitenant-vlieger bij het Knil. Net als Van Hulssen was hij in de ochtend van 3 maart vanuit Java in Broome aangekomen. Zijn Lockheed Lodestar zou niet worden bijgetankt toen de aanval begon. Winckel is inmiddels 99 jaar, woont in Auckland, Nieuw-Zeeland, en kan wegens doofheid geen telefoongesprek meer voeren. Op advies van zijn arts zal hij ook de herdenkingsplechtigheid op 3 maart 2012 aan zich voorbij moeten laten gaan. Maar zijn zoon Mykeljon heeft een videoboodschap van hem opgenomen, die bij de plechtigheid zal worden vertoond. Hierin vertelt Winckel nog eens kort het verhaal waarop iedereen in Broome stiekem een beetje trots is. 'Toen ik die jagers zag aankomen, rende ik onmiddellijk mijn Lodestar binnen, haalde de colmitrailleur uit zijn houder en liep ermee naar buiten. De Jappen hadden de dag van hun leven en maakten er echt een spelletje van. Ze vlogen ontzettend laag. Dat kon, er was totaal geen luchtafweergeschut. Maar een van hen, sergeant Kudo, kwam een beetje té laag. Ik kon zijn gezicht zien in de cockpit. Hij zag mij niet want hij was geheel geconcentreerd op mijn vliegtuig. Ik had de mitrailleur op mijn schouder en de loop in mijn hand, en ik haalde de trekker over. Prrrrr! Eerst dacht ik dat ik had gemist, want zijn Zero bleef vliegen, maar toen maakte hij een grote bocht en stortte in zee.'

Kapotgeschoten

Sergeant Kudo en zijn Zero waren de enige verliezen aan Japanse zijde. Het aantal slachtoffers aan geallieerde kant is nooit helemaal vast komen te staan, met name het exacte aantal burgerslachtoffers, maar wordt geschat op ruim tachtig.

Gus Winckel hield aan zijn heldendaad een verbrande linkerhand over: de loop van een mitrailleur wordt heet als je ermee schiet. Maar de echte pijn werd door iets anders veroorzaakt. 'Toen ik na de aanval mijn vliegtuig zag, was ik woedend. Ik had er in drie maanden tijd 600 uur mee gevlogen. Een prachtig vliegtuig waaraan je gehecht raakt. En hij had het zomaar kapot geschoten!' In maart 1942 was heel Australië ervan overtuigd dat de aanval op Broome en de aanvalen op het verderop gelegen Darwin het begin vormden van de Japanse invasie van hun land. Dit lag ook zeker in de bedoeling van de keizerlijke strijdkrachten. De Slag in de Koraalzee, begin mei, maakte aan deze illusie een einde. Na de Slag bij Midway, een maand later, was Japan militair definitief op de terugweg.

In Nederland is Gus Winckel geen naam die bij veel mensen een belletje doet rinkelen en ook van het 'Pearl Harbor van Australië' hebben weinigen gehoord. Maar in Broome leeft die geschiedenis voort. Liefst twee straten zijn er naar Winckel vernoemd: de keurig burgerlijke Winckel Court en de Gus Winckel Drive. Ze doen een beetje denken aan het Jacob Ollepad, uit het lied van Herman van Veen: beide straten lopen dood. Maar de Gus Winckel Drive pas vlak bij het vliegveld.

gerritsen

Ik zat sinds lange tijd weer eens in de streekbus naar mijn ouders. Er stapten twee jongens in, zestien of zo. Ze gingen aan weerszijden van het gangpad zitten, bij het raampje. Tussen hen in twee stoelen en een gangpad, ze keken zwijgend voor zich uit. Toen zei de ene: 'Kom je vandaan?' 'School,' zei die ander. 'Wat voor school?' 'Koksopleiding.' 'Hoezo koksopleiding?' 'Lekker eten.' Toen zwegen ze weer. Er stapte een vrouw in, die naast een van die jongens ging zitten. 'Gaat weer sneeuwen hoor,' zei de jongen naast de vrouw. De vrouw keek naar hem. De jongen keek voor zich uit. De jongen aan de andere kant van het gangpad zei: 'Lekker naar huis,' en zo riepen ze nog af en toe wat, zonder elkaar aan te kijken. De vrouw begreep het inmiddels en keek ook maar voor zich uit. Het rare ongemak van die leeftijd, van zulke jongens, ik was het vergeten. Maar de laatste tijd komt het allemaal terug. Door die streekbus, waar ik nu vaker in zit, en ook omdat ik ineens op een carnavalsfeest was en dat was toch alweer 23 jaar geleden

dat ik carnaval vierde. Terwijl ik daar een beetje stond te lachen en te hossen en te drinken, herinnerde ik me mijn vriendje van toen ik zeventien was. Met hem vierde ik carnaval. Of beter gezegd: we gingen er samen naartoe. Zodra we het café of de feesttent binnenkwamen, of waar we dan ook begonnen met de lange, lange kroegentocht, deed hij alsof hij mij niet kende. Hij wist niet hoe hij zich in het openbaar moest gedragen met een vriendin. Hij ging bij zijn vrienden hangen en deed alsof hij alleen was gekomen. Het kwam niet in me op om te zeggen: 'Hé botte lul, wat doe je nu?' Welnee, ongemak was aan de orde van de dag, ik leefde er maar mee, zette het op een zuipen en dan werd het vanzelf wel weer leuk. Ik was dat vergeten, maar ik dacht eraan, toen ik op een carnavalsfeest was met een man die me niet negeerde. Ik wist weer waarom ik in al die jaren nooit meer iets met het feest te maken had willen hebben en tegelijkertijd wist ik weer waarom het ook goed was toen. Maar vooral was ik blij dat we geen zeventien waren. Die avond bezochten we drie kroegen. Ik viel twee keer. Hij raapte me beide keren op.

■ ESTHER GERRITSEN

DE MOOISTE STUDIE IS DE MENS

HUMANISTIEK: Een unieke menswetenschap

Op de Universiteit voor Humanistiek in het hart van Utrecht kun je de Bachelor, Premaster en Master Humanistiek volgen. Je verdiept je in eigentijdse vragen over zingeving, levensbeschouwing en de inrichting van een humane samenleving. Hierbij combineer je disciplines als filosofie, maatschappijwetenschappen, gedragswetenschappen en religie- en cultuurwetenschappen, en put je uit humanistische bronnen. Je wordt getraind in het doen van onderzoek en er is ruimte aandacht voor je persoonlijke en professionele ontwikkeling.

In de bachelor krijg je een brede academische vorming. De master leidt je verder op tot bijvoorbeeld docent, geestelijk verzorger, onderzoeker, coach of adviseur.

Nieuwsgierig? Dan maken we graag kennis met je op onze open dag.

OPEN DAG ZATERDAG 10 MAART
www.uvh.nl